Martin Luther,

Category: osobnosti kresťanskej histórie
written by Drahoslav Vajda | 1. júla 2026

vedúca osobnosť nemeckej protestantskej reformácie

„Tu stojím, inak nemôžem. Boh mi pomáhaj“

Lutherov výrok na sneme v roku 1521 vo Wormse (Nemecko)

Život Martina Luthera bol dramatický a jeho životné príhody zaujímavé. Môžeme v nich vidieť Božie mocné pôsobenie a riadenie, ale aj Lutherove zlyhania a omyly. Jeho pochybenia a omyly však nič neuberajú na jeho práci a prínosoch v prospech reformácie. Božie dielo nápravy cirkvi, vykonané prostredníctvom Luthera, si zasluhuje našu najhlbšiu úctu a vďačnosť. [A)]

Martin Luther sa narodil 10. novembra 1483 v Eislebene v roľníckej rodine ako prvé zo siedmych detí. Rodina sa čoskoro po jeho narodení presťahovala do Mansfeldu, kde jeho otec získal značné finančné prostriedky v akciách medených baní a taviarní. Martin navštevoval školu najprv v Mansfelde, potom v Magdeburgu a štúdium ukončil na univerzite v Erfurte. Štúdium na univerzite v Erfurte zavŕšil získaním hodnosti bakalára v roku 1502 a hodnosťou majstra v roku 1505.

Otac chcel mať z Martina právnika, ale nečakane došlo k zmene tohto zámeru. Dňa 2. júla 1505 na ceste späť z Mansfeldu do Erfurtu sa Luther dostal do búrky, z ktorej bol tak vystrašený, že volal o pomoc: „Svätá Anna pomôž mi, stanem sa mníchom“. Dňa 17. júla 1505 napriek otcovým protestom, odhováraniu priateľov a vlastnej ľútosti nad unáhleným sľubom vstúpil do erfurtského kláštora, rehole augustiánskych mníchov. V roku 1507 bol vysvätený za katolíckeho kňaza.

Po vysvätení za kňaza bol predstaveným kláštora určený na štúdium teológie. Horlivo študoval Bibliu. Navonok bol úspešný, čo sa prejavilo tým, že v priebehu 7 rokov dosiahol postavenie univerzitného učiteľa. Hodnosť doktora dosiahol 19. októbra 1512 a v roku 1513 sa stal profesorom biblickej teológie na mladej univerzite vo Wittenbergu (Nemecko).

Luther však vstúpil do kláštora predovšetkým preto[B)], aby spasil svoju dušu, a nie aby študoval teológiu. Vonkajší úspech mu neprinášal pokoj a oveľa viac ako predtým ho trápili depresie a strach z Božieho súdu. Nachádzal sa v prostredí, v ktorom sa verilo, že človek sa musí sám pričiniť o svoje spasenie. Luther sa snažil dosiahnuť pokoj svojej duše tým, že sa postil, bičoval a praktizoval všetky možné spôsoby sebatrýznenia, ktoré sa v tej dobe považovali za „činenie pokánia“. Všetko však bezvýsledne. Napriek

intenzívnemu „čineniu pokánia“ žil v neustálom duševnom trápení a strachu o svoju dušu, hoci inými bol považovaný za zbožného svätca. Boh bol pre neho stále len prísny sudca, ktorého lásku a milosť si treba zaslúžiť dobrými skutkami.

V takomto duševnom rozpoložení podnikol v roku 1511 cestu do Ríma vo veciach svojho rádu, kde, ako dúfal, by mohol dosiahnuť aj odpustenie a oslobodenie od svojich duchovných problémov. Jeho nádej sa nenaplnila. Bol sklamaný a šokovaný povrchnosťou a svetáctvom, ktoré našiel v samotnom centre katolíckeho sveta.

Lutherov duchovný poradca, generálny vikár rádu, povzbudzoval Luthera napriek jeho problémom k hlbšiemu štúdiu Biblie a k dosiahnutiu hodnosti doktora teológie a vysvetlil mu, že láska k Bohu nie je *cieľom pokánia*, ale jeho *predpokladom*. Dôležitým momentom v Lutherovom živote bolo porozumenie, čo je biblické pokánie. Z gréckych textov Písma pochopil, že v pokání ide o zmenu myslenia, o zmenu životných postojov, o zmenu spôsobu života a nie o to, čo sa pod pokáním chápalo v tom čase. Vtedy sa pod latinskou formulkou „činiť pokánie“ rozumelo niečo fyzicky činiť, konať so sebou samým rôznym predpísaným spôsobom, ako napr. bičovať sa, trýzniť sa a podobne.

V rokoch 1503–1516 na univerzite v prednáškach vykladal Žalmy, listy Rímskym, Galatským a Židom. Intenzívne štúdium Písma doviedlo Luthera k sformovaniu reformačného princípu *sola scriptura*. K druhému princípu *sola fide* dospel štúdiom Listu Rímskym a hlavne verša 1:17, kde sa píše: „*Spravodlivý bude žiť z viery.*“ Jeho myšlienky nadobúdali jasné obrysy. Človek dostáva odpustenie prostredníctvom Božej milosti zdarma. Akákoľvek reč o zásluhách, že si možno spasenie zaslúžiť, sa pre Luthera stala rúhaním a herézou.

Vieru chápal ako pevnú dôveru srdca v Božie milosrdenstvo pre zásluhy Krista, ktorá sa prejavuje dobrými skutkami – nie z donútenia, pretože by spasenie záviselo na týchto skutkoch, ale z vďačnosti v istote spasenia. Jeho myšlienky postupne nadobúdali jasné obrysy: Človek dostáva odpustenie z Božej milosti zdarma. Keď si človek privlastní Boží sľub, stáva sa *novým stvorením* a začína žiť život posvätenia. Vnútorne je tento nový život vlastným kresťanstvom. Akákoľvek reč o zásluhách sa pre Luthera stala rúhaním a herézou.

Jeho prvý vedomý protest začal v júli 1516, keď kázal o odpustkoch. Učenie na univerzite vo Wittenbergu bolo teraz už založené na Augustínovi a Písme. Ostatné univerzity pokračovali v učení založenom na Aristotelovej filozofii. Luther sa cítil povinný verejne odporovať predávaniu odpustkov. Stal sa známym kazateľom. Jeho povesť sa šírila a do Wittenbergu sa hrnuli študenti z celého Nemecka. Zakladateľ univerzity, knieža Fridrich Múdry, bol hrdý na univerzitu aj na Luthera.

Čím hlbšie sa Luther usilovným štúdiom ponáral do Písma, tým jasnejšie videl priepastný rozdiel medzi biblickým učením a učením katolíckej cirkvi a jej praxou. Jeho učenie bolo teraz už založené len na Písme a nie na vyhláseniach pápežov a koncilov – a to ho priviedlo 31. októbra 1517 k uverejneniu jeho 95 téz, v ktorých zavrhoval predávanie odpustkov. Prehlasoval, že jedine Boh môže odpustiť náš hriech. Tézy sa rýchlo rozšírili nielen po celom Nemecku,

ale dostali sa aj do zahraničia. Luther kázal, vyučoval, prednášal, publikoval. Domnieval sa, že jeho tvrdenia založené na Písme budú prijaté celou cirkvou. Jeho myšlienky sa z Nemecka rýchlo rozleteli do sveta a Luther sa tým stal medzinárodne známou osobnosťou.

V rámci katolíckej cirkvi sa však Luther samozrejme stal nepohodlnou a nežiaducou osobou. Jeho učenie bolo vyhlásené za kacírske. Vďaka svojim mocným ochrancom sa nemusel za svoje učenie zodpovedať v Ríme, ale na sneme, ktorý bol zvolaný v roku 1521 do Wormsu (Nemecko). Z radov vedenia katolíckej cirkvi bolo požadované Lutherovo odsúdenie.

Luther dostal na tomto sneme príležitosť vystúpiť 17. a 18. apríla a odvolať svoje učenie. Vyhlásil, že odvolá iba tie omyly, ktoré mu dokážu z Biblie[C)]. Okrem iného povedal tieto známe slová:

„Ak nebudem usvedčený z Písma a zdravého rozumu – neprijímam autoritu pápežov a koncilov, lebo sa často mýlia a navzájom si protirečia – moje svedomie je zajaté Božím slovom. Neodvolám nič, lebo ísť proti svedomiu nie je ani správne, ani bezpečné. Tu stojím, inak nemôžem. Boh mi pomáhaj. Amen.“ [A)-a)]

Dňa 26. mája 1521 bol vydaný Wormský edikt proti Lutherovi. Nad Lutherom bola vyhlásená kliatba a bolo prikázané spáliť jeho knihy. Jeho ochrancovia sa však o neho postarali a skrývali ho. Luther asi rok (máj 1521 – marec 1522) žil v bezpečí na hrade Wartburg pod menom Junker Georg. Tu preložil Nový zákon z gréčtiny do nemčiny a napísal niekoľko kníh. Do Wittenbergu sa vrátil 6. marca 1522 aby upokojil nepokoje, ktoré tam vznikli v dôsledku pôsobenia tzv. *zwickauských prorokov*, ktorí ohlasovali skorý koniec sveta. Pritom sa pod ich vplyvom uskutočňovali unáhlené a neuvážené zmeny v cirkvi. Lutherovi sa podarilo situáciu upokojiť.

Luther sa stal neoddiskutovateľným vodcom reformácie a Wittenberg jej centrom. Hoci jeho návrat bol plný nebezpečenstiev, hrozby sa nikdy neuskutočnili. Nasledujúcich dvadsaťpäť rokov tu žil a pracoval. Oženil sa s Katarínou z Bory (1499-1552), bývalou mníškou, s ktorou vytvorili domácnosť, ktorá sa stala vzorom pre neskoršie protestantské fary.

Cirkvám, ktoré vznikli pod Lutherovým vedením, sa dostalo pomenovanie *lutherské* (aj *luteránske*) alebo *evanjelikálne cirkvi augsburského vyznania* podľa vyznania, ktoré bolo urobené na sneme v Augsburgu v r. 1530. Tento snem zvolal cisár Karol V. s cieľom dať do poriadku situáciu v Nemecku. S nečakaným prejavom priateľstva vyzval protestantov, aby predložili svoje vyznanie. Luteráni na sneme predložili svoje sťažnosti a svoje *vyznanie viery*, ktoré zostavil Melanchthon a podpísali protestantské nemecké kniežatá. *Augsburské vyznanie* sa stalo sčasti pre svoj historický význam a sčasti pre svoju vnútornú hodnotu najvplyvnejším zo všetkých luteránskych vyznaní viery.

Lutherská reformácia, ktorá nesie aj pomenovanie *nemecká reformácia*, prenikla takmer do všetkých krajín západnej a strednej Európy a našla tu svojich oddaných prívržencov. Mnohí z nich študovali na univerzite vo Wittenbergu a stali sa potom vo svojich krajinách priekopníkmi reformácie. V Uhorsku sa *nemecká reformácia* rozšírila predovšetkým v oblastiach, kde žilo nemecké

a slovenské obyvateľstvo.

So svojím spolupracovníkom Philipom Melanctonom (zostavovateľom Ausburského vyznania z roku 1530) položl Martin Luther základy inštitucializovanej novej evanjelickej cirkvi. Vo zvyšnom období svojho života sa venoval podpore novovznikajúcej inštitúcie, riešeniu cirkevnopolitických a praktických teologických otázok a v neposlednom rade vydával celý rad ostrých polemických spisov. Pred svojou smrťou trpel prepracovanosťou. Zomrel v Eislebene 18. februára 1546.

Zdroje a poznámky

A) a) Pavel Hanes *Dejiny kresťanstva*, vydalo Združenie evanjelikálnych cirkví v SR, Banská Bystrica 2016, A4, 429 strán, ISBN 80-88945-01-1

b) Štěpán Šoltés, *Dějiny křesťanské církve*, Kalich 1990, A5, 160 strán. ISBN 80-7017-204-5

c) Ján Hudec, *Pútnici na úzkej ceste*, A-Alef Ostrava 1999, A5, 275 strán. ISBN-80-85237-62-8

Pre záujemcov o hlbšie štúdium dejín cirkvi odporúčame predovšetkým zdroj a).

B) Podľa zdroja A)-a) str. 220-221.

C) Máme na mysli Písmo pozostávajúce zo 66 kníh.